

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบ

ในการควบคุมตัวระหว่างรอการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกาย

มาตรการในการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดและการควบคุมตัวระหว่างรอการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกาย พบว่าเป็นมาตรการบำบัดฟื้นฟูและการรักษาผู้เสพยาเสพติด ในลักษณะแก้ไขเปลี่ยนแปลง ซึ่งเน้นตัวผู้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดมาบำบัดรักษา เพื่อกลับคืนสู่สังคม แต่การตรวจพิสูจน์และการควบคุมตัวระหว่างรอผลการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 เป็นมาตรการที่ไม่สอดคล้องตามหลักแนวคิดและทฤษฎี ทั้งยังกระทบสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน และไม่นำหลักของการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์มาปรับใช้ในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ซึ่งในการดำเนินการตามมาตรการต่างๆ รัฐจะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลด้วย และในการดำเนินคดีแก่ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายจะต้องเป็นไปตามหลักสากลของสหประชาชาติอีกด้วย

4.1 ความไม่สอดคล้องตามหลักแนวคิดและทฤษฎี

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ในมาตรา 19 ได้กำหนดถึงการกระทำความผิดที่ต้องเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูไว้คือ¹

1. เสพยาเสพติด
2. เสพและมีไว้ในครอบครอง
3. เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย
4. เสพและจำหน่ายยาเสพติดตามขนาด ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดไว้ใน

กฎกระทรวง

---

¹ ทรงศักดิ์ หีบสัมฤทธิ์, อ้างแล้ว เชนงอรรถที่ 57, หน้า 129.

ผู้ใดกระทำความผิดดังกล่าวเหล่านี้จะต้องเข้ารับการบำบัดในระบบบังคับบำบัดรักษา แทนระบบเดิมคือ การต้องโทษจำคุก เนื่องจากพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ. 2545 ได้นำมาตรการแทนการดำเนินคดีอาญาหรือการเบี่ยงเบนคดีมาใช้ โดยการส่งผู้กระทำความผิดในข้อหาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติดในปริมาณเล็กน้อยตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ป่วย และหากเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดครบชั้นตอนตามแผนฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแล้ว คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดก็จะมีคำสั่งให้ปล่อยตัว บุคคลดังกล่าวก็จะไม่ถูกดำเนินคดีและจะไม่มีประวัติเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งแนวคิดที่นำมาใช้แก้ไขปัญหายูสเพโดยให้ถือว่าเป็นผู้ป่วยนั้นตั้งอยู่บนแนวคิดและทฤษฎีดังนี้

แนวคิดของหลักอาชญาวิทยาสากลที่ยอมรับว่า ผู้เสพยาเสพติดไม่ใช่อาชญากร² แต่เป็นผู้ป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเมื่อเทียบกับฐานความผิดอื่นๆ แล้วถือว่าเป็นการกระทำที่ส่งผลต่อตัวเอง ไม่มีบุคคลอื่นได้รับอันตรายหรือไม่มีเหยื่อของอาชญากรรม เพราะความผิดดังกล่าวเป็นอาชญากรรมที่ไม่มีผู้เสียหาย เมื่อตัวผู้เสพเองได้เสพยาเสพติดเข้าไป ตัวของผู้เสพเองเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิดของตนเอง จึงมิใช่อาชญากรปกติ การกำหนดโทษให้ผู้ป่วยที่เป็นผู้เสพยาเสพติดหรือเสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อเสพและจำหน่ายที่ต้องได้รับโทษจำคุกระยะสั้นต้องเข้าสู่ระบบเรือนจำแท้จริงแล้ว เกิดจากแนวคิดที่เป็นข้อกำหนดของสังคม โดยเห็นว่าเป็นความผิดเพราะขัดต่อข้อห้ามของสังคม (Mala Prohibit) และการจับเข้าไปในเรือนจำไม่ได้เกิดประโยชน์อันใดอาจทำให้เข้าไปเรียนรู้วิถีก่ออาชญากรรมที่รุนแรงมากขึ้น เช่นถ้าเป็นผู้เสพยาเสพติดถูกจับเข้าไปอยู่ในเรือนจำ เจอผู้ที่เสพเหมือนกันมีการพูดคุย³ สอบถามหาแหล่งของสารเสพติดจากผู้เสพก็เป็นผู้ขายได้ หรืออาจไปเรียนรู้วิถีก่ออาชญากรรมอื่นๆ เช่น ลักขโมย ปล้นจี้ชิงทรัพย์ ไปมีเครือข่าย พ้อออกจากเรือนจำก็ไม่สามารถกลับมาใช้ชีวิตปกติได้ เพราะถูกสังคมตีตราไปแล้วว่า

² นพ.ปิยะสกล สกลสัตยาทร, “ กระทรวงยุติธรรมมีแนวคิดให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการช่วยเหลือบำบัดผู้ติดยาเสพติด,” สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2559, จาก <http://www.matichon.co.th/news/190652>

³ อินทรชัย พาณิชกุล, รายงาน, “ปลดปล่อยผู้เสพยาจากคำว่าอาชญากร นับหนึ่งใหม่ นโยบายยาเสพติด,” โพสต์ทูเดย์ (27 มิถุนายน 2559) : <http://m.posttoday.com/analysis/interview/439755>

เป็น “จี๋กุก” หรือเป็น “จี๋ยา” ซึ่งท้ายที่สุดแล้วไปไหนไม่ได้จึงต้องกลับตัวจรรยาเสพติดอีก แต่สำหรับในทางอาชญาวิทยานั้นไม่ถือว่าเป็นอาชญากร

แนวคิดในทฤษฎี เหตุนำมาซึ่งผลที่อยู่บนพื้นฐานความเห็นว่าเป็นว่า มนุษย์จะกระทำความผิดย่อมมีสาเหตุมาจากอิทธิพลที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งมนุษย์ได้ละเมิดกฎหมาย เพราะอิทธิพลของปัจจัยทางชีวภาพ จิตวิทยา หรือทางสังคม อันขาดเอกภาพในทางความคิด ขาดอิสรภาพในการเลือก มนุษย์จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำ ทั้งนี้ในรูปแบบทางการแพทย์ก็เห็นด้วยว่า⁴ พฤติกรรมที่มีการใช้ยาเสพติด ถือเป็นปัญหาของอาการป่วยทางจิตหรือทางสรีระวิทยา

แต่ในทางปฏิบัติ ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์เมื่อมีการตรวจพิสูจน์เบื้องต้นพบว่าผลตรวจเป็นบวกก็ให้ถือว่าเป็นผู้ติดยาเสพติด เป็นผู้กระทำความผิดฐานเสพ ได้รับและการปฏิบัติตัวอย่างผู้ต้องหาทั่วไป การควบคุมตัวและการปฏิบัติภารกิจหรือกิจกรรมเป็นไปตามที่เรือนจำกำหนด ซึ่งเมื่อเป็นที่ยอมรับในหลักในสากลว่า “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” ที่จะต้องได้รับการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพ อันปรากฏในทฤษฎีของอาชญาวิทยา และในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ที่ถือว่าผู้ต้องหาฐานเสพยาเสพติดว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จะได้รับการปฏิบัติหรือถูกกระทำที่เป็นการลดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยที่ต้องพิสูจน์ว่าเป็นผู้เสพยาเสพติดหรือไม่ จะถูกกระทำอย่างผู้ต้องหาทั่วไปไม่ได้

ดังนั้น แนวทางระบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูต้องอยู่ภายใต้หลักการ “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” ในการบำบัดรักษาหรือการจัดการด้านการบำบัดวิทย์ ควรเป็นโดยแพทย์มาดำเนินการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการรักษา และมีประโยชน์มากกว่าการใช้ระบบการยุติธรรมทางอาญา เพราะการลงโทษทางอาญาเป็นแต่เพียงการลดปัจจัยเสี่ยงในความสามารถหาสารเสพติดเท่านั้น แต่มิได้เป็นการลดปริมาณผู้เสพยาเสพติดให้หายขาด และการจับเข้าไปในเรือนจำไม่ได้เกิดประโยชน์อันใด อาจทำให้เข้าไปเรียนรู้วิถีก่ออาชญากรรมที่รุนแรงมากขึ้น

---

⁴ นพ. วิโรจน์ วีระชัย, “ทางออกปัญหาเสพติดต้องปรับมุมมองจากอาชญากรสู่ผู้ป่วย,” ในการประชุมสัมมนาวิชาการความเห็นและข้อเสนอแนะต่อร่างประมวลกฎหมายเสพติด, จัดโดยคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย กรุงเทพมหานคร, 2559

4.2 ปัญหาและผลกระทบจากการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกาย

กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นมาตรการที่สำคัญประการหนึ่งในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดด้วยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ในการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยจัดให้มีการตรวจหรือทดสอบ หรือสั่งให้ตรวจหรือทดสอบหาสารเสพติดในร่างกายของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเสพยาเสพติด ซึ่งแนวทางการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในปีสภาวะตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 กำหนดขั้นตอนการตรวจพิสูจน์ในปีสภาวะดังนี้

1. การตรวจปีสภาวะขั้นแรก ตรวจโดยเจ้าพนักงานทั่วไป เช่นเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือผู้ออกตรวจนอกสถานที่ซึ่งการตรวจดังกล่าวใช้ชุดตรวจสำเร็จรูป แต่การตรวจพิสูจน์ในขั้นตอนที่ 1 ไม่สามารถใช้ประกอบการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนได้จึงทำให้มีการควบคุมตัวผู้รับการตรวจพิสูจน์เพื่อตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดอีกครั้ง เนื่องจากการตรวจด้วยชุดทดสอบวิธีเทียบสี หรือวิธีภูมิคุ้มกันของเจ้าพนักงานตำรวจนั้นอาจมีผลตรวจที่เป็นผลบวกหลง

2. การตรวจปีสภาวะขั้นที่สอง เป็นการตรวจที่รับรองผลการตรวจโดยเจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการ โดยใช้หลักการอิมมูโนวิทยา (IMUNOASSAY) โดยปกติเป็นการตรวจโดยโรงพยาบาลอำเภอ การตรวจตามขั้นตอนที่ 2 คณะอนุกรรมการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดสามารถใช้ผลการตรวจเป็นหลักฐานประกอบการพิจารณาว่าผู้รับการตรวจพิสูจน์เป็นผู้เสพหรือไม่ได้ ประกอบกับทางโรงพยาบาลอำเภอสามารถออกหนังสือรับรองผลการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดได้เลย

3. การตรวจปีสภาวะขั้นที่สาม เป็นการตรวจยืนยันด้วยวิธีการทางห้องปฏิบัติการ โรงพยาบาลจังหวัดจะดำเนินการตรวจกรณีผู้ต้องหาไม่มียาเสพติดในครอบครองและให้การปฏิเสธการเสพยาเสพติด ซึ่งสามารถใช้ประกอบการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนหรือการดำเนินตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545

---

⁵ เดิมขั้นตอนการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในขั้นที่ 2 ไม่สามารถใช้ประกอบการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนได้แต่ในปัจจุบันได้มีหนังสือสำนักงานคดียาเสพติด สำนักงานอัยการสูงสุด ที่ อส.0010(กท)/1687 ลงวันที่ 19 เมษายน 2554 เรื่อง ตอบข้อหารือเกี่ยวกับแบบรายงานผลการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในปีสภาวะ มีความเห็นว่าสามารถนำไปใช้เพื่อเป็นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาของพนักงานอัยการ ในการสั่งฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลในคดีความผิดฐาน “เสพ” ได้

ตามขั้นตอนของกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หากผลการตรวจพิสูจน์เบื้องต้นเป็นบวก จะสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเป็นผู้เสพยาเสพติด พนักงานสอบสวนจะควบคุมตัวเพื่อดำเนินคดีต่อไป โดยพนักงานสอบสวนจะนำตัวผู้นั้นไปศาลภายใน 48 ชั่วโมง หากผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์มีอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์จะส่งศาลภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้นั้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ศาลพิจารณาและมีคำสั่งให้ส่งตัวผู้นั้นไปตรวจพิสูจน์การเสพยาหรือการติดยาเสพติดอีกครั้งโดยวิธีการจากห้องปฏิบัติการเพื่อยืนยันผลซึ่งการตรวจพิสูจน์ต้องกระทำให้แล้วเสร็จภายใน 15 วันนับแต่วันที่รับตัวผู้นั้นไว้ในสถานที่ตรวจพิสูจน์ เว้นแต่มีเหตุจำเป็น คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอาจสั่งให้ขยายเวลาออกไปอีก 30 วัน โดยระหว่างการตรวจพิสูจน์นี้พนักงานอัยการจะมีคำสั่งชะลอการฟ้องไว้ก่อนจนกว่าจะได้รับแจ้งผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจากคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

การตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายที่เริ่มเข้าสู่การดำเนินการขั้นตอนของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 เป็นการตรวจทดสอบด้วยเครื่องชุดตรวจสำเร็จรูป โดยการเก็บปัสสาวะจากบุคคลที่ต้องสงสัยซึ่งผลการตรวจที่ได้จะเป็นเครื่องคัดกรองบุคคล เพื่อส่งตัวอย่างนั้นไปตรวจเพื่อยืนยันผลต่อไป เพราะการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายโดยการตรวจทดสอบจากเครื่องทดสอบเบื้องต้นนั้นไม่สามารถที่ใช้เป็นพยานหลักฐานประกอบในสำนวนเพื่อดำเนินคดีได้จึงต้องมีการตรวจพิสูจน์เพื่อยืนยันผลตรวจหาสารเสพติดในร่างกายจากโรงพยาบาลถึงการตรวจทดสอบเบื้องต้นจะได้ผลตรวจที่รวดเร็วและมีราคาถูก สะดวกต่อการใช้ตรวจพิสูจน์แต่ยังมีผลเสีย กล่าวคือเครื่องทดสอบเบื้องต้นในการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายสามารถได้ผลบวกลวง⁶ (False Positive) โดยผลบวกลวงอาจเกิดจากการกินยาที่มีสูตรทางเคมีบางส่วนคล้ายสารแอมเฟตามีนจึงทำให้เกิดผลบวกลวงขึ้นได้ ซึ่งยากกลุ่มดังกล่าวนี้ ได้แก่ ยาแก้แพ้ ยาแก้หวัดคัดจมูก ยาแก้ไอ ยาที่รักษามาลาเรีย ยาที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท และยาลดความอ้วน โดยผลบวกลวงอาจเกิดขึ้นได้จากสาเหตุอื่น ๆ ที่ไม่สามารถบอกได้ ดังนั้นเมื่อมีการตรวจพิสูจน์เบื้องต้นพบว่าผลการตรวจเป็นบวกก็ให้ถือว่าผู้นั้นติดยาเสพติด ต้องถูกควบคุมตัวและนำเอาตัวอย่างปัสสาวะนั้นไปทำการตรวจยืนยันผลอีกครั้งก่อนจึงจะสรุปได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด ในระหว่างรอผลการตรวจเพื่อยืนยันผลการตรวจหาสารเสพติดในร่างกาย ผู้เข้ารับ

⁶ กำพล เครือคำขาว, วิชาญ เกียวการคำ, “ผลบวกกอลวงของการใช้ชุดทดสอบมทแอมเฟตามีนในปัสสาวะ โดยวิธีเทียปสีและภูมิคุ้มกัน,” กลุ่มงานเวชศาสตร์ฉุกเฉินและนิติเวช โรงพยาบาลลำปาง, ลำปางเวชสาร, ปีที่ 29 ฉบับที่ 1-มิถุนายน, (2551).

การตรวจพิสูจน์จะถูกควบคุมตัวไว้ในสถานที่ตรวจพิสูจน์ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งในทางปฏิบัติจะมีสถานะเช่นเดียวกับผู้ต้องหา และเมื่อพิจารณาถึงอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เห็นได้ว่าเป็นอำนาจที่จำกัดเสรีภาพและเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล⁷ ในการควบคุมตัวเพื่อตรวจพิสูจน์ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มิได้เป็นไปตามหลักข้อสันนิษฐานว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์ เนื่องจากว่าบุคคลที่ถูกควบคุมตัวนั้นได้ถูกตรวจทดสอบเบื้องต้นที่ไม่สามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ และได้ถูกควบคุมตัว ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการขัง เสมือนว่าเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งโดยหลักข้อสันนิษฐานว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์นั้นเป็นหลักสากลได้วางแนวทางไว้เป็นสาระอันสำคัญว่า “บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิดตามกฎหมาย”

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามหลักการดำเนินคดีทางอาญา เป็นหลักการตรวจสอบ ซึ่งการตรวจสอบความจริง ในคดีอาญาเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมากเพราะกระบวนการค้นหาความจริงต้องอาศัยการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อมาวินิจฉัยชี้ขาดซึ่งนำพยานหลักฐาน ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงในคดีอาญาบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาจะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์⁸ (Presumption of innocence) จนกว่าจะได้มีการพิสูจน์ว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมาย เพื่อให้มีผลในการปฏิบัติและคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาด้วยความเสมอภาค ปราศจากการใช้อำนาจของรัฐโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และความเป็นธรรมในระหว่างการดำเนินคดี โดยหลักดังกล่าวนี้ไม่ได้มีข้อจำกัดในการกล่าวอ้างว่า เป็นสิทธิเฉพาะที่อยู่ในกระบวนการอาญาเท่านั้นแต่เป็นหลักที่คุ้มครองบุคคลตลอดไปตราบที่สถานภาพทางกฎหมายยังเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในคดีอาญา

⁷ จิรนิติ หะวานนท์, สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาดามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 3

(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน), 2543, น.15.

⁸ หลัก presumption of innocence หรือ หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ ได้รับการยอมรับทั่วโลก ซึ่งในระดับโลกตามมาตรา 11-1 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 1948, ในระดับยุโรปตามตรา 62 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยุโรปและในประเทศไทยได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ประกาศใช้ และในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 227

ดังนั้นแล้วขั้นตอนของการตรวจพิสูจน์ เป็นการตรวจเพื่อคัดกรองบุคคลว่าเป็นผู้ที่เสพยาเสพติดหรือไม่เท่านั้น ยังมีได้แจ้งข้อหาหรือแจ้งความและยังไม่ได้เป็นผู้ถูกฟ้องดำเนินคดีแต่อย่างใดเลยซึ่งถือว่ายังไม่มีความเป็นต้องหาและการสันนิษฐานจากการตรวจพิสูจน์เบื้องต้นที่ว่า เป็นผู้ติดยาเสพติดเป็นการสันนิษฐานที่ไม่เป็นคุณแก่ผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งการกำหนดข้อสันนิษฐานในลักษณะดังกล่าวข้างต้นเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรม ดังนั้นการควบคุมตัวไว้และกระทำเสมือนว่า เป็นผู้ต้องหาแล้วแสดงให้เห็นถึงการขัดกันต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายอาญาและกระบวนยุติธรรมทางอาญา การที่มีการจับการควบคุมตัวผู้รับการตรวจพิสูจน์เป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

4.3 วิเคราะห์การดำเนินกระบวนกรตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 กับหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of innocence)

หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ถือเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินคดีอาญาของทุกๆ ประเทศที่ให้ความสำคัญในสิทธิมนุษยชน อันสืบเนื่องมาจากหลักการดำเนินคดีอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษตามกฎหมาย โดยการควบคุมไปกับสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ โดยผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ เพื่อเป็นการแสดงเจตนารมณ์ที่รับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ส่งผลให้การตั้งข้อหาหรือการสั่งฟ้องผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้เป็นเครื่องพิสูจน์ว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิด แต่จะต้องถือว่าเขาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ความผิดของเขาว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาคดีที่กระทำโดยศาล

สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ถือเป็นหลักสากลที่ประเทศต่างๆ ให้การยอมรับซึ่งเห็นได้จากการบัญญัติรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ข้อ 11 ซึ่งกำหนดว่าบุคคลซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย ที่ซึ่งตนได้รับหลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี นอกจากนี้ในระดับภูมิภาคก็มีการบัญญัติรับรองสิทธินี้ไว้เช่นกันใน “The European Convention on Human Right” ในส่วนของระดับประเทศหลายๆ ประเทศทั่วโลกไม่ว่าจะใช้ระบบกฎหมายแบบ Civil law หรือ Common Law ก็ตามต่างก็ให้การ

⁹ วิทยาลัยข้าราชการศาลยุติธรรมสถาบันข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมสำนักงานศาลยุติธรรม, *อ้าวแล้ว เจริญรอดที่ 41*, น.9.

ยอมรับสิทธินี้โดยได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญหรือประมวลกฎหมายของประเทศต่างๆ ซึ่งก็รวมถึงประเทศไทยด้วยในการรับรองสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์

การยอมรับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ อันเป็นหลักการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมส่งผลทำให้ในการดำเนินคดีอาญาที่จะต้องตรวจสอบให้ได้ความจริงในคดีอย่างแท้จริงเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริสุทธิ์ ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับหลักประกันในอันที่จะไม่ถูกจับกุมหรือกักขัง หรือถูกดำเนินคดีโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งก็รวมไปถึงสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและเป็นกลางโดยผู้พิพากษาที่มีความสามารถและไม่มีความเอนเอียง นอกจากนั้นยังต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่โดยให้สิทธิต่างๆ ในการต่อสู้คดีแก่เขาเพื่อให้เกิดความสมดุลขึ้นในกระบวนการยุติธรรม สิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาสามารถที่จะต่อสู้คดีที่ตนถูกกล่าวหาได้อย่างเต็มที่และเป็นธรรมนั้นจึงเกิดเป็นสิทธิที่ได้รับต่อเนื่องมาจากสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เพราะจนกว่าที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิด ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับการปฏิบัติเสมือนตนถูกลงโทษแล้วมิได้ ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับคุ้มครองโดยกฎหมายจากการดำเนินคดีอาญาของรัฐในอันที่จะต้องกระทำเท่าที่จำเป็นเท่านั้นและไม่เป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเขาเกินสมควร ซึ่งก็รวมไปถึงการที่จะต้องเปิดโอกาสให้เขาสามารถที่จะกระทำการต่างๆ เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของเขาได้เต็มที่

จากการศึกษาถึงหลักการและผลของการสันนิษฐานว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา จะเห็นได้ว่าหลักสันนิษฐานดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้เป็นข้อพิจารณาในกิจการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อให้มีผลในการปฏิบัติและคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาด้วยความเสมอภาค ปราศจากการใช้อำนาจของรัฐโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และความเป็นธรรมในระหว่างการดำเนินคดี ซึ่งทั้งหลักดังกล่าวนี้ไม่ได้มีข้อจำกัดในการกล่าวอ้างว่าเป็นสิทธิเฉพาะที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเท่านั้น แต่เป็นหลักที่คุ้มครองบุคคลตลอดไปตราบที่สถานภาพทางกฎหมายยังเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในคดีอาญา ซึ่งหลักดังกล่าวนี้ยังไม่เคยปรากฏว่ามีการนำหลักหรือผลแห่งหลักสันนิษฐานว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์ไปปรับใช้ในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 เมื่อมีการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายเบื้องต้นแล้วผลตรวจมีค่าเป็นบวก ก็ให้สันนิษฐานว่าเป็นผู้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด และในระหว่างที่รอผลการตรวจเพื่อยืนยันผลตรวจนั้น ก็มีการควบคุมตัวผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ซึ่งเป็นการปฏิบัติต่อตัวผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์อย่างผู้ต้องหา โดยการควบคุมตัวระหว่างรอการตรวจพิสูจน์ยังเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ มีการควบคุมตัวด้วยระยะเวลาที่ยาวนาน อีกทั้งสถานที่ควบคุมตัวไม่มีความ

เหมาะสม ทำให้ผู้ที่เข้ารับการตรวจพิสูจน์มีชีวิตและความเป็นอยู่ในระหว่างที่รอการตรวจพิสูจน์ ความบริสุทธิ์ของตนเองต้องอยู่ภายใต้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับอันส่งผลต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์เพราะถูกปฏิบัติเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดทั้งที่สถานะยังไม่ได้เป็นผู้ต้องหา

4.4 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าพนักงานตำรวจ ในการตรวจทดสอบหาสารเสพติดในร่างกายเบื้องต้น

ในประเทศไทยได้มีบทบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐในการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกาย เพื่อนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานได้ คือพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545

4.4.1 การใช้อำนาจตามกฎหมายในการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกาย

บทบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐในการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกาย เพื่อนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานได้ คือพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 กล่าวคือกฎหมายทั้งสองฉบับได้ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐค้นบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่า มียาเสพติดให้โทษซุกซ่อนอยู่โดยมิชอบด้วยกฎหมาย¹⁰ และในกรณีที่จำเป็นและมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดเสพยาเสพติดในเคหสถาน สถานที่ใดๆ หรือยานพาหนะ ให้มีอำนาจตรวจหรือทดสอบ หรือสั่งให้รับการตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นมีสารเสพติดให้โทษอยู่ในร่างกายหรือไม่¹¹ ซึ่งหากบุคคลใดไม่ให้ความยินยอมในการตรวจหรือทดสอบว่ามีสารเสพติดในร่างกายหรือไม่ ผู้นั้นก็จะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนด โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 13(7) และมาตรา 58/1 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 31 มาตรา 35 มาตรา 39 มาตรา 48 มาตรา 50 มาตรา 237 และมาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่ง

¹⁰ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 มาตรา 49 วรรค 1 (3), พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 มาตรา 14 วรรค 1 (2)

¹¹ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 มาตรา 58/1 วรรค 1, พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 มาตรา 14 ทวิ วรรค 1

กฎหมาย คณะกรรมการควบคุมยาเสพติดให้โทษออกประกาศไว้ ซึ่งมีสาระสำคัญในการให้อำนาจแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษสามารถใช้อำนาจในการตรวจหรือทดสอบดังกล่าว ดังนี้

“การตรวจหรือทดสอบหาเสพติดให้โทษ” หมายความว่า การตรวจหรือทดสอบหาชนิดหรือปริมาณยาเสพติดให้โทษในร่างกายของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล อันเกิดจากการเสพยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

“ผู้มีอำนาจตรวจหรือทดสอบ” หมายความว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดให้มีอำนาจตรวจ หรือทดสอบ หรือสั่งให้รับการตรวจ หรือทดสอบหาเสพติดให้โทษ

“ผู้รับการตรวจหรือทดสอบ” หมายความว่า ผู้รับการตรวจหรือทดสอบหาเสพติดให้โทษในร่างกายโดยผู้มีอำนาจตรวจหรือทดสอบ หรือโดยคำสั่งของผู้มีอำนาจตรวจหรือทดสอบ

ดังนั้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้มีหน้าที่ทำการทดสอบปัสสาวะเบื้องต้นในการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกาย ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จะเห็นได้ว่ากฎหมายบัญญัติให้อำนาจรัฐในการแสวงหาพยานหลักฐานจากสิ่งที่มีอยู่ภายในร่างกายของบุคคลได้เพราะในการทดสอบว่ามีสารเสพติดหรือไม่นั้น จะทดสอบจากการนำปัสสาวะมาตรวจ ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติให้บุคคลแต่ละคนต้องให้ความยินยอมโดยปริยาย หากเจ้าหน้าที่ของรัฐมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า บุคคลเหล่านั้นเสพยาเสพติด โดยกฎหมายดังกล่าวได้กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอย่างร้ายแรง เนื่องจากการที่กฎหมายได้บัญญัติว่า กรณีมีความจำเป็นและมีเหตุสมควร เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงมีอำนาจที่จะสั่งให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะต้องเข้ารับการทดสอบหาสารเสพติด ปัญหาก็คือในกรณีใดบ้างที่ถือว่ามีความเหตุอันสมควรที่จะจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลใด และไม่ได้เป็นการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐมากเกินไป ซึ่งจะทำให้มีโอกาสที่จะเกิดการกลั่นแกล้ง หรือมีการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ซึ่งแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจนั้นจะต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายอาญา วิธีพิจารณาความอาญา และตามกฎหมายอื่นใดในการปฏิบัติหน้าที่หรือการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

4.4.2 การตรวจพิสูจน์ด้วยเครื่องทดสอบเบื้องต้น

การตรวจพิสูจน์ว่าบุคคลใดเสพยาเสพติดเป็นขั้นตอนในการสอบสวนเพื่อดำเนินคดีซึ่งเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าพนักงานตำรวจจะเป็นผู้ทำการตรวจเบื้องต้น โดยการเก็บปัสสาวะจากบุคคลต้องสงสัยเพื่อตรวจด้วยชุดทดสอบเบื้องต้นเป็นการทดสอบด้วยวิธีเทียบสีปัสสาวะ ซึ่งผลจากการตรวจที่ได้จะเป็นเครื่องคัดกรองบุคคล หากผลการตรวจเบื้องต้นเป็นบวกถือว่าเป็นผู้ติดยาเสพติดก็จะถูกควบคุมตัวไว้เพื่อรอผลการตรวจพิสูจน์ที่แน่นอนอีกครั้ง ซึ่งเป็นการตรวจเพื่อยืนยันผลในการตรวจพิสูจน์เบื้องต้นของเจ้าพนักงาน เพราะการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายด้วยการตรวจทดสอบจากเครื่องทดสอบนั้นไม่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีได้ ถึงแม้ว่าการตรวจทดสอบเบื้องต้นจะได้ผลตรวจที่สะดวก รวดเร็วและมีราคาถูก ซึ่งเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายของรัฐ สามารถตรวจได้ครั้งละหลายๆ แต่ก็ยังมีผลเสียที่สามารถได้ผลบวก¹² โดยผลบวกกลวงนั้นอาจเกิดจากการรับประทานยาที่มีสูตรทางเคมีที่คล้ายสารเมทแอมเฟตามีน ซึ่งตามคู่มือของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ได้ระบุยาที่เกิดผลบวกกลวงได้แก่¹³

- 1) กลุ่มยาแก้แพ้ แก้หวัดคัดจมูก เช่น cholorpheniramine, brompheniramine, phenylpropanolamine, phenylephrine และ pseudoephedrine
- 2) กลุ่มยาลดความอ้วน เช่น phentermine และ fenfluramine
- 3) ยาที่รักษามาลาเลียหรือยาที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท

ดังนั้นเมื่อมีการตรวจพิสูจน์เบื้องต้นพบว่าผลการตรวจเป็นบวก เจ้าพนักงานตำรวจจะสันนิษฐานว่าผู้นั้นกระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด ต้องถูกควบคุมตัว เมื่อพิจารณาถึงข้อเสียของเครื่องทดสอบเบื้องต้นในการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกาย พบว่า เครื่องทดสอบเบื้องต้นสามารถได้ผลบวกกลวงทำให้ต้องมีการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดเพื่อยืนยันผลจากหน่วยงานของแพทย์ โรงพยาบาลถึงจะสามารถได้ผลที่แน่นอน และนำมาดำเนินคดีได้ อีกทั้งการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายซึ่งเป็นการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจนั้น เป็นการให้อำนาจมากเกินไป และไม่มีควมน่าเชื่อถือ ซึ่งเป็นการส่งผลทำให้ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายได้

¹² กองวิเคราะห์วัตถุเสพติด กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, “เอกสารประกอบการฝึกอบรมเรื่องการตรวจสารเสพติดในปัสสาวะ,”(2537), น.10-น.11.

¹³ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, รายงานประจำปี2539 กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย),2540 , น.78.

ถูกกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพที่ต้องถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐ เพียงข้อสันนิษฐานที่เกิดจากการใช้เครื่องมือที่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่สามารถยืนยันผลได้คร่าวเดียว

ผู้ศึกษาเห็นว่า ในการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายต้องกระทำโดยแพทย์ หรือหน่วยงานสาธารณสุข ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญโดยตรงและยังเป็นการป้องกันเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจเรียกผลประโยชน์ หรือใช้อำนาจที่ไม่ชอบ ทั้งยังเป็นการถ่วงดุลอำนาจของเจ้าพนักงานด้วย ทำให้ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์มั่นใจว่าไม่ถูกกลั่นแกล้งให้ต้องถูกดำเนินคดี

4.5 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมตัวผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ระหว่างรอผลการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545

หลังจากที่คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้รับตัวผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ จากศาลเพื่อเข้าสู่กระบวนการตรวจพิสูจน์ว่าเป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติดหรือไม่ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ได้กำหนดให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้ทำหน้าที่ในการควบคุมการดำเนินการให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดทำบันทึก ประวัติ พฤติกรรมในการกระทำความผิดตลอดจนสภาพแวดล้อมทั้งปวงของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ และการตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยา โดยจะมีขั้นตอนการตรวจพิสูจน์ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในปีสภาวะตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ที่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานได้ต้องเป็นการตรวจในห้องปฏิบัติการ การตรวจพิสูจน์ต้องกระทำให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน¹⁴ นับแต่วันที่รับตัวผู้นั้นไว้ในสถานที่ตรวจพิสูจน์ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอาจสั่งให้ขยายเวลาออกไปอีก 30 วัน โดยระหว่างการตรวจพิสูจน์นี้พนักงานอัยการจะมีคำสั่งชะลอการฟ้องไว้ก่อนจนกว่าจะได้รับแจ้งผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจากคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด¹⁵

ขั้นตอนนี้เป็นการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ระหว่างรอผลการตรวจพิสูจน์เท่านั้น แต่กฎหมายบัญญัติให้สามารถควบคุมตัวผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ได้นานสูงสุด 45 วัน ซึ่งเป็นการควบคุมตัวผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ที่มีระยะเวลานาน เนื่องจากขั้นตอนในการจัดทำเอกสารรายงานผลการตรวจ ใช้ระยะเวลาเฉลี่ยประมาณ 7 วัน เพราะต้องใช้เจ้าหน้าที่จากหลาย

¹⁴ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 มาตรา 21

¹⁵ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 มาตรา 22

หน่วยงานร่วมกันจัดทำ การตรวจยืนยันผลนั้นทางเจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการไม่สามารถตรวจได้ทันที เพราะเจ้าหน้าที่ก็มีภาระหลายด้าน ทั้งยังต้องรอให้มีจำนวนตัวอย่างปัสสาวะมากพอในการตรวจแต่ละครั้งเพื่อลดการระคายเคืองใช้สอย¹⁶ เนื่องจากต้นทุนในการตรวจพิสูจน์เพื่อยืนยันผลมีค่าใช้จ่ายจำนวนมากประกอบกับจำนวนผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์มีเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ระยะเวลาที่ถูกควบคุมเพื่อรอการตรวจพิสูจน์เป็นเวลานาน ทำให้ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ได้รับผลร้ายจากการควบคุมตัวนั้น เมื่อพิจารณาถึงหลักการพื้นฐานในการควบคุมตัวไว้ในระหว่างพิจารณาคดี ตามหลักการควบคุมตัวคือการที่ผู้ถูกกล่าวหาถูกควบคุมตัวไว้ในระหว่างคดีซึ่งเป็นอาศัยอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนและการสอบสวน โดยจะเริ่มถือว่าเป็นการควบคุมตามกฎหมายก็ต่อเมื่อเวลาที่ผู้ถูกจับนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนซึ่งเจ้าพนักงานผู้ทำการจับจะต้องจัดการนำตัวผู้ที่ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยทันที โดยการควบคุมก่อนที่จะเริ่มการควบคุมตามกฎหมายนั้น เรียกได้ว่าเป็นการควบคุมชั่วคราว ซึ่งหลักการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ระหว่างคดีมีความจำเป็นอยู่ 3 ประการที่สำคัญคือ

- 1) เพื่อป้องกันมิให้เขาหลบหนี
- 2) เพื่อป้องกันมิให้ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- 3) มีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ผู้นั้นจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยหรือเชื่อได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะมีพฤติกรรมเช่นว่านั้นอันจะส่งผลกระทบต่อจุดมุ่งหมาย 3 ประการนี้ ก็สามารที่จะควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาได้ แต่ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายซึ่งจากการศึกษาพบว่าสถานะของบุคคลผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายยังมีได้เป็นผู้กระทำความผิดเพราะการตรวจพิสูจน์เบื้องต้นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีก็ไม่สามารถใช้ประกอบสำนวนได้ ความผิดฐานเสพยาเสพติดต้องเข้าไปบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดก็ไม่ได้เป็นความผิดในรูปแบบอาชญากรรมทั่วไป ต้องมีผู้เสียหาย ต้องมีผู้ได้รับผลร้ายจากการกระทำนั้นแต่เป็นตัวเองจึงไม่เข้าหลักจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมตัวไว้ และผลการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายเบื้องต้นนั้นเมื่อพิจารณาตามหลักการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ซึ่งเป็นหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล ในการดำเนินคดีอาญาจะต้องตรวจสอบให้ได้ความจริงในคดีอย่างแท้จริงเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริสุทธิ์ ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับหลักประกันในอันที่จะไม่ถูกจับกุม กักขังหรือควบคุมตัว และถูกดำเนินคดีโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งสิทธิที่ผู้ถูกกล่าวหาสามารถที่จะต่อสู้คดีที่ตนถูกกล่าวหาได้อย่างเต็มที่และเป็นธรรม

¹⁶ ลำปางเวชสาร ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2551, อ่างแล้ว, หน้า 9.

นั้น เป็นสิทธิที่ได้รับต่อเนื่องมาจากสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เพราะจนกว่าที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิด ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับการปฏิบัติเสมือนคนถูกลงโทษแล้วไม่ได้ ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับคุ้มครองโดยกฎหมายจากการดำเนินคดีอาญาของรัฐในอันที่จะต้องกระทำเท่าที่จำเป็นเท่านั้นและไม่เป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเขาเกินสมควร

การควบคุมตัวเพื่อรอการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายมีความไม่สอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาและหลักการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ เป็นการควบคุมตัวที่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ อีกทั้งการควบคุมตัวบุคคลตามพระราชบัญญัตินี้มีความไม่เหมาะสมเป็นอย่างมากเพราะเป็นการจำกัดการเลือกถิ่นที่อยู่ของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ขาดโอกาสต่างๆไม่ว่าจะเป็นเรื่องเรียน เรื่องการทำงาน บุคคลเหล่านี้หากถูกปล่อยตัวออกมาเมื่อมาอยู่ในสังคมก็มีประวัติที่ไม่ดี ส่งผลต่อไปในอนาคต ในการทำงาน ในการอยู่ร่วมกันของสังคม เป็นตราบาปให้แก่ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกาย

4.6 วิเคราะห์ผลกระทบที่ใช้พื้นที่ในเรือนจำเป็นสถานที่ควบคุมตัวและรอการตรวจพิสูจน์

มาตรการทางกฎหมายของการควบคุมตัวเพื่อตรวจพิสูจน์การเสพยาเสพติดเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 จะมีการควบคุมตัวไว้ในส่วนเดียวกับเรือนจำหรือราชทัณฑ์ต่างๆ¹⁷ ทั้งนี้ก็เนื่องจากการตรากฎหมายและการกำหนดให้พื้นที่ในเรือนจำเป็นสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาเพื่อรอการตรวจพิสูจน์ซึ่งตามกฎหมายแล้วห้ามไม่ให้ผู้ต้องสงสัยติดยาเสพติดไว้ในเรือนจำ¹⁸ กรมราชทัณฑ์จึงต้องใช้วิธีประกาศเป็นเขตตรวจพิสูจน์ไม่ใช่เขตเรือนจำ แต่เป็นสถานที่ไว้เพื่อควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยในคดีเสพยาเสพติดเป็นเวลาชั่วคราว เพื่อรอการตรวจพิสูจน์ก่อนเข้ารับการบำบัดในสถานที่ฟื้นฟูเพื่อบำบัดต่อไป สถานะผู้อยู่ในสถานที่ตรวจพิสูจน์จึงไม่ใช่ผู้ต้องขัง ตามที่พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 การประกาศให้พื้นที่ในเรือนจำ เป็นสถานที่เพื่อการควบคุมและตรวจพิสูจน์ ตามมาตรา 18 แม้จะเป็นอำนาจตามที่ให้รัฐมนตรีใช้ดุลพินิจเลือกสถานที่ใดๆ เป็นสถานที่เพื่อการควบคุมและการตรวจพิสูจน์บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีเหตุเชื่อได้ว่าเป็นผู้เสพยาเสพติดให้โทษตาม

¹⁷ พิระพันธ์ สาลีรัฐวิภาค, “ราชทัณฑ์เปิดแดน 13 ควบคุมเฉพาะผู้ต้องหารอตรวจพิสูจน์การติดยาเสพติด,” สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2559, จาก <http://www.mcot.net/site/content?id=4ff672b10b01dabf3c01e061>

¹⁸ น้ทธิ จิตสว่าง, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2*

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 มาตรา 58/1 และต้องควบคุมตัวเพื่อการตรวจพิสูจน์ว่า เป็นผู้เสพยาเสพติดให้โทษ หรือเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 มาตรา 19 เพื่อนำบุคคลหรือกลุ่มที่เข้ารับการตรวจพิสูจน์ในพื้นที่ ที่ได้กำหนดไว้ในเรือนจำตามประกาศของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายที่ได้กล่าวมาแล้ว เมื่อวิเคราะห์ถึงผลกระทบจากการใช้สถานที่ภายในเรือนจำเป็นสถานที่เพื่อการควบคุมและการตรวจพิสูจน์นั้นมีความไม่เหมาะสมเป็นอย่างมาก ดังนี้¹⁹

1. ความแออัด ได้สร้างผลกระทบต่อการบริหารจัดการของเรือนจำในกรอบการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ซึ่งภารกิจหน้าที่ของเรือนจำโดยทั่วไปที่ถือเป็นหน้าที่หลักตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 เรือนจำจะต้องมีหน้าที่ในการควบคุมตัวผู้ต้องโทษตามคำพิพากษาของศาลที่ได้สั่งให้โทษจำคุกแก่ผู้กระทำความผิดตามกำหนดระยะเวลา โดยจะต้องควบคุมไม่ให้ผู้ต้องโทษต้องหลบหนีออกจากเรือนจำ เรือนจำมีหน้าที่ต้องให้การศึกษอบรมและพัฒนาจิตใจผู้ต้องโทษให้กลับตนเป็นคนดีกลับไปสู่สังคม สำหรับผู้ต้องขังในคดีทั่วไปที่ต้องคุมขังอยู่ในเรือนจำกลาง หรือเรือนจำจังหวัดและเรือนจำอำเภอ ส่วนผู้ต้องขังที่แยกประเภท เช่น ผู้ต้องขังในคดียาเสพติด ก็จะถูกคุมขังอยู่ในทัณฑสถานบำบัดพิเศษ ซึ่งปัจจุบันจะเป็นที่คุมขังผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดที่เป็นผู้ค้า ส่วนผู้เสพนั้น ได้จัดให้มีระบบการบำบัดรักษาฟื้นฟูภายในเรือนจำ และสถานบำบัดที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้ ซึ่งจากสถิติของผู้ต้องโทษ เมื่อเทียบกับจำนวนเจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ในส่วนของผู้ที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำแล้ว ก็พบว่าเจ้าหน้าที่เรือนจำของไทยมีอัตราส่วนในการควบคุมดูแลผู้ต้องขังในระดับ 1:20 โดยมาตรฐานการควบคุมสากลอยู่ในระดับ 1:5 ปัญหาอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ควบคุมผู้ต้องโทษในเรือนจำทั่วไปจึงไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจประจำอยู่แล้ว และเมื่อมีการประกาศกำหนดให้พื้นที่ภายในเรือนจำ เป็นสถานที่ควบคุมเพื่อการตรวจพิสูจน์ ถึงแม้จะมีเจ้าหน้าที่ของสถานที่ควบคุมเพื่อรอการตรวจพิสูจน์ ที่ขึ้นอยู่กับกรมคุมประพฤติมาปฏิบัติหน้าที่ แต่ภารกิจความรับผิดชอบยังคงอยู่ในความควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่เรือนจำ

ทั้งนี้ยังได้มีปัญหามากมายจากการใช้เรือนจำเป็นที่ควบคุมตัวและรอการตรวจพิสูจน์ ไม่ว่าจะเป็นมีเจ้าหน้าที่น้อยกว่าผู้ต้องหาในการดูแล ทำให้เกิดความลำบากต่อการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ยังไม่มีคุณภาพเพียงพอ ภาระงานมีมาก ไม่สามารถแยกขังได้เนื่องจากมีผู้ต้องขังจากการกระทำความผิดด้านอื่นๆอยู่มาก ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาทะเลาะวิวาทกันได้ มีการถ่ายทอด

¹⁹ ทรงศักดิ์ หีบสัมฤทธิ์, *อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 57*, น.132.

พฤติกรรมที่ไม่ดีต่อกัน จำนวนผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์มีมากขึ้น สิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานอันเป็นปัจจัยสี่มีไม่เพียงพอ และสำหรับผู้ที่ไม่ได้กระทำความผิดฐานเสพยา แต่เนื่องจากถูกการตรวจพิสูจน์เบื้องต้นมีปัสสาวะเป็นสีม่วง แต่ผลนั้นอาจเกิดจากการรับประทานยาแก้ไอ แต่ต้องถูกควบคุมตัวไว้ในระหว่างการตรวจในเรือนจำนี้ ได้สร้างผลกระทบโดยตรงมาก ไม่ว่าจะเป็น การใช้ชีวิต เสรีภาพต่อตัวเอง ได้พบเห็นและปฏิบัติตัวเสมือนเป็นผู้ต้องหา ทำให้เกิดความรู้สึกกลัว ส่งผลกระทบต่อจิตใจมากขึ้น สร้างตราบาปไว้ รวมทั้งอาจทำให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดีมากขึ้น ไปรู้จักผู้ต้องหากระทำความผิดอื่นๆ มีการชักจูง และออกมาเพื่อกระทำความผิดเลียนแบบได้

2. การรับตัวและการส่งตัวด้านการรับตัวและด้านการส่งตัวผู้ต้องหา จากการศึกษาพบว่า ไม่มีห้องสำหรับตรวจค้นอย่างมิดชิด ไม่มีเสื้อผ้าสำหรับผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ในวันแรกที่มีการรับตัวเข้ามา และอุปสรรคในข้อกฎหมายที่เรือนจำไม่อนุญาตให้นำยาจากภายนอกเรือนจำเข้ามาในเรือนจำ ซึ่งทำให้ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ต้องขาดยาไปจนกว่าจะได้พบแพทย์ และจะได้ส่งยาโดยแพทย์ตามที่ข้อกำหนดของเรือนจำได้กำหนดไว้ นอกจากนี้ จำนวนเจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอที่จะจัดทำทะเบียนประวัติ เจ้าหน้าที่ตรวจค้น สถานที่ที่จะตรวจรับฝากสิ่งของ รวมถึงสถานที่จัดเก็บสิ่งของ โดยเฉพาะทรัพย์สินมีค่าของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์

3. การควบคุมตัวผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ การควบคุมตัวผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ พบว่าไม่มีการแยกสถานที่ควบคุมผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ที่ป่วยเป็นโรคติดต่อไว้ต่างหาก ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์มีจำนวนมาก ทำให้ต้องอยู่กันอย่างแออัด เป็นการยากที่จะควบคุมให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มีกำลังเจ้าหน้าที่น้อยจึงให้ควบคุมดูแลกันเอง ทำให้ดูแลไม่ทั่วถึง เจ้าหน้าที่บางคนก็ปฏิบัติต่อผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ไม่เท่าเทียมกัน และผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์จะปะปนกับผู้ต้องขังในเวลากลางวันและกลางคืน เพราะเนื่องจากความแออัดในห้องนอนของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์

4.7 วิเคราะห์การฝากขังกับการควบคุมตัวในระหว่างรอการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกาย

การดำเนินคดีอาญาผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจะเป็นประธานในคดีแต่การใช้มาตรการบังคับของรัฐกับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดก็ยังคงมีความจำเป็นเพราะหากรัฐไม่สามารถใช้มาตรการบังคับกับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดได้เลยแล้ว การดำเนินคดีอาญาย่อมไม่อาจกระทำได้หรือยากต่อการที่รัฐจะดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น การควบคุมตัวระหว่างคดีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องกระทำเพื่อเอาตัวบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมาไว้ใน

อำนาจรัฐ การดำเนินคดีอาญาของกระบวนการยุติธรรมนั้น หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะทำงานเชื่อมต่อกัน²⁰ นับแต่เกิดจากการกระทำความผิดมีผู้ถูกกล่าวหา เจ้าพนักงานตำรวจจะดำเนินการสืบสวน จับกุมผู้กระทำความผิด ซึ่งในบางครั้งจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมตัว

กระบวนการในการสืบสวนสอบสวนหาข้อเท็จจริงจนกระทั่งมีคำพิพากษาถึงที่สุด จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาจึงต้องควบคุมผู้ที่ถูกกล่าวหาไว้ก่อน ซึ่งในขั้นตอนของตำรวจ พนักงานอัยการตลอดจนถึงศาล ผู้ต้องหาสิทธิยื่นขอประกันตัวได้ ส่วนผู้ต้องหาที่ไม่มีหลักทรัพย์ในการประกันหรือผู้มีอำนาจไม่พิจารณาอนุมัติก็จะถูกนำตัวคุมขังในเรือนจำ ซึ่งกรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรม มีหน้าที่ในการควบคุมดูแลผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีและนักโทษเด็ดขาด ดังนั้น ผู้ต้องขังจึงจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ²¹

1. “คนฝากขัง” ซึ่งอำนาจในการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ได้กระทำความผิดของพนักงานสอบสวนมีข้อจำกัดเพียง 3 วันและจะต้องขออำนาจฝากขังยังเรือนจำ

2. “ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี” และ

3. “นักโทษเด็ดขาด”

การฝากขังของพนักงานสอบสวน

กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาได้เพียง 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับมาที่สถานีตำรวจหรือที่ทำการอื่นของพนักงานสอบสวนเท่านั้น เว้นเสียแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมีอาจกล่าวถึงเสียได้พนักงานสอบสวนก็สามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาได้นานกว่านั้น แต่ถ้าไม่มีเหตุดังกล่าวและควบคุมตัวผู้ต้องหาเกิน 48 ชั่วโมงแล้ว ก็ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป แต่ถ้าพนักงานสอบสวนเห็นว่าควรควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก่อนเพื่อการสอบสวนและไม่ควรให้ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหรือประกันตัวออกไป พนักงานสอบสวนก็ต้องยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหานั้นไว้หรือเรียกว่าการฝากขังนั่นเอง ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87บัญญัติว่า

“ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี

ในกรณีความผิดลหุโทษ จะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การ และที่จะรู้ตัวว่าเป็นใครและที่อยู่ของเขายู่ที่ไหนเท่านั้น

²⁰ พิมพร รุ่งทิมทรัพย์, “การขังระหว่างพิจารณาคดี : ศึกษาสิทธิของผู้ต้องขังเกี่ยวกับสถานที่คุมขังในระหว่างพิจารณาคดี,” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2558), น.1.

²¹ เพิ่งอ้าง, น.2.

ในกรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือ การฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัว ไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจ ก้าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายจับผู้ต้องหา นั้นไว้ ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อกีดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการ พิจารณาก็ได้

ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำความผิดโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับ ไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปี หรือ ปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้อง ไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จะมีโทษปรับด้วย หรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และ รวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน

ในกรณีตามวรรคหกเมื่อศาลสั่งขังครบสี่สิบแปดวันแล้ว หากพนักงานอัยการหรือ พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอขังต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะสั่งขังต่อไปได้ก็ ต่อเมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนได้แสดงถึงเหตุจำเป็น และนำพยานหลักฐานมาให้ ศาลได้สวนจนเป็นที่พอใจแก่ศาล

ในการไต่สวนตามวรรคสามและวรรคเจ็ด ผู้ต้องหาที่มีสิทธิแต่งตั้งทนายความเพื่อแถลงข้อ กีดค้านและซักถามพยาน ถ้าผู้ต้องหาไม่มีทนายความเนื่องจากยังไม่ได้มีการปฏิบัติตามมาตรา 134/1 และผู้ต้องหาร้องขอ ให้ศาลตั้งทนายความให้ โดยทนายความนั้นมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและ ค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 134/1วรรคสาม โดยอนุโลม

ถ้าพนักงานสอบสวนต้องไปทำการสอบสวนในท้องที่อื่นนอกเขตของศาลซึ่งได้สั่งขัง ผู้ต้องหาไว้ พนักงานสอบสวนจะยื่นคำร้องขอให้โอนการขังไปยังศาลในท้องที่ที่จะต้องไปทำการ สอบสวนนั้นก็ได้ เมื่อศาลที่สั่งขังไว้เห็นเป็นการสมควรก็ให้สั่งโอนไป

ดังนั้น หากพนักงานสอบสวนมิได้ดำเนินการฝากขังต่อศาลเมื่อพ้นกำหนดการควบคุม ตัวผู้ต้องหาแล้ว พนักงานสอบสวนก็ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป แต่การที่มีได้ดำเนินการฝากขัง

ผู้ต้องหาต่อศาลดังกล่าว พนักงานอัยการยังมีอำนาจฟ้องผู้ต้องหารายนั้นเป็นคดีอาญาได้อยู่ เพราะไม่ได้ทำให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนเสียไปหรือไม่ชอบแต่อย่างใด

ในทางทฤษฎี การควบคุมตัวผู้ต้องหาระหว่างคดีเป็นการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายคือ²²

1. เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย เช่น ควบคุมหรือขังผู้ต้องหาไว้สอบสวน
2. เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาในระหว่างพิจารณาคดี เช่น การกำหนดให้พนักงาน

อัยการส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมฟ้อง

3. เพื่อประกันการบังคับโทษ เช่น กรณีศาลพิพากษายกฟ้อง แต่ให้ขังไว้ในระหว่างอุทธรณ์

ผู้ที่ยื่นคำร้องขอต่อศาลขอให้ออกหมายขังผู้ต้องหานั้น หากคดียังอยู่ในระหว่างสอบสวน พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ยื่นคำร้องขอ แต่ถ้าคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของอัยการ อัยการก็จะเป็นผู้ยื่นคำร้อง การออกหมายขังเป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะ

การควบคุมตัวเพื่อรอผลการตรวจพิสูจน์

เริ่มต้นจากการสุ่มตรวจหาสารเสพติดของเจ้าพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานตำรวจ ผู้มีหน้าที่จะกระทำโดยการเก็บปัสสาวะของบุคคลต้องสงสัยเพื่อตรวจด้วยชุดทดสอบเบื้องต้น ซึ่งเป็นการทดสอบด้วยวิธีเทียบสีปัสสาวะ หากผลตรวจเบื้องต้นเป็นบวกหรือมีผลเป็น “สีม่วง” จะถือว่าเป็นผู้ติดยาเสพติดต้องถูกควบคุมตัวเพื่อนำตัวผู้ตรวจพิสูจน์ไปรอการตรวจพิสูจน์เพื่อยืนยันผลอีกครั้ง โดยพนักงานสอบสวนจะส่งตัวผู้ต้องหาไปยังศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับตั้งแต่วันที่ผู้ต้องหาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนแล้วหรือภายในสี่สิบสี่ชั่วโมงสำหรับในกรณีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกิน สิบแปดปีบริบูรณ์ พร้อมยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์การติดหรือการเสพยาเสพติด

ในระหว่างรอผลการตรวจพิสูจน์นั้นผู้รอการตรวจพิสูจน์จะถูกควบคุมตัวไว้ที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 จะดำเนินการให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำการตรวจพิสูจน์การเสพยาเสพติดหรือการติดยาเสพติดของผู้ต้องหาแล้วเสร็จภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่รับตัวไว้ในสถานที่ตรวจพิสูจน์ ถ้ามีเหตุจำเป็นคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดฯ อาจมีคำสั่งให้ขยายระยะเวลาการตรวจพิสูจน์ไปอีกไม่เกิน 30 วัน ระหว่างที่รอการตรวจพิสูจน์นี้ พนักงานอัยการจะมีคำสั่งชะลอการฟ้องไว้ก่อนจนกว่าจะได้รับแจ้งผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

²² สุกิจ ศิริสุวรรณ, “ปัญหาการรับฝากขังและดุลพินิจศาล,” ในผลงานการอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาชั้นต้น, รุ่นที่ 1, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, สำนักงานศาลยุติธรรม, 2547, น.6.

จากคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จากนั้นคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะเป็นผู้พิจารณาผลการตรวจพิสูจน์วินิจฉัยว่าผู้รับการตรวจพิสูจน์เป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติด ซึ่งหากปรากฏว่าเป็นผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดที่ต้องเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ผู้นั้นต้องเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดกำหนด ส่วนในกรณีที่ผลการตรวจพิสูจน์ ปรากฏว่าผู้นั้นมิใช่ผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด ผู้นั้นก็จะถูกปล่อยตัวไป หรือผู้นั้นอาจจะถูกส่งตัวไปดำเนินคดีตามปกติ แล้วแต่กรณี

เมื่อพิจารณาการฝากขังและการควบคุมตัวเพื่อรอผลการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 จะเห็นได้ว่า การฝากขังของพนักงานสอบสวนสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาได้เพียง 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับมาที่สถานีตำรวจหรือที่ทำการอื่นของพนักงานสอบสวนเท่านั้น เว้นเสียแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้พนักงานสอบสวนก็สามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาได้นานกว่านั้น แต่ถ้ามิใช่เหตุดังกล่าวและควบคุมตัวผู้ต้องหาเกิน 48 ชั่วโมงแล้ว ก็ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป แต่ถ้าพนักงานสอบสวนเห็นว่าควรควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก่อนเพื่อการสอบสวนและไม่ควรให้ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหรือประกันตัวออกไป พนักงานสอบสวนก็ต้องยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหานั้นไว้ และหากพนักงานสอบสวนมิได้ดำเนินการฝากขังต่อศาลเมื่อพ้นกำหนดการควบคุมตัวผู้ต้องหาแล้ว พนักงานสอบสวนก็ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป ระยะเวลาที่ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ เป็นระยะเวลาสั้นๆ ถ้าเทียบกับการควบคุมตัวหาสารเสพติดในร่างกายที่พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 มาตรา 21 ที่ได้กำหนดว่า การตรวจพิสูจน์ให้กระทำแล้วเสร็จภายในระยะเวลา 15 วันนับแต่วันที่รับตัวผู้นั้นไว้ในสถานที่ตรวจพิสูจน์ ซึ่งหากมีเหตุจำเป็นก็สามารถขยายเวลาออกไปได้อีก 30 วัน รวมแล้ว ไม่เกิน 45 วัน ผู้ที่เข้ารับการตรวจพิสูจน์จะถูกควบคุมตัวไว้เป็นระยะเวลายาวนาน บทบัญญัติดังกล่าวนี้กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากเกินความจำเป็นและไม่สอดคล้องกับหลักการควบคุมตัวบุคคลระหว่างรอการพิจารณาคดีเป็นข้อยกเว้นและควรทำให้สั้นที่สุด ซึ่งกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีการกำหนดระยะเวลาการควบคุมตัวในระหว่างรอการตรวจพิสูจน์ไว้สั้นกว่าของประเทศไทยมาก ประกอบกับสถานที่ที่กำหนดให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือเรือนจำและทัณฑสถานเป็นสถานที่ควบคุมตัวในระหว่างรอการตรวจพิสูจน์นั้น ไม่เหมาะสมกับผู้ที่เข้ารับการตรวจพิสูจน์ด้วย

ผู้ศึกษาเห็นว่า การควบคุมตัวตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 มีระยะเวลาที่นานเกินความจำเป็น เป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์เป็นอย่างมาก และเนื่องด้วยบุคคลที่เสพยาเสพติด ไม่ถือว่าเป็นอาชญากรแต่ถือว่าเป็นผู้ป่วยที่ควรได้รับการรักษาและต้องได้รับการดูแลจากแพทย์หรือผู้ชำนาญการ และเมื่อพิจารณาตามหลักการการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จึงน่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิดตามกฎหมาย อันเป็นการมุ่งคุ้มครอง ผู้บริสุทธิ์ เพราะการควบคุมตัวหรือการลงโทษบุคคลใดจะต้องปราศจากข้อสงสัยว่าผู้นั้นกระทำความผิด จึงเห็นว่า ควรยกเลิกการควบคุมตัวเพื่อรอผลการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกาย เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ที่ต้องการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูผู้ป่วยจากการเสพยาเสพติดให้กลับคืนสู่สังคม และให้สอดคล้องกับหลักดำเนินคดีอาญาที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอีกด้วย

4.8 วิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์

กระบวนการยุติธรรมเป็นกลไกประการหนึ่งที่สำคัญในการควบคุมสังคม²³ อันมีระบบนิติรัฐ (Legal State) ประกอบกับหลักนิติธรรม (The Rule of law) กล่าวคือประชาชนในสังคมต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันและเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีอำนาจหน้าที่ ตลอดจนความรับผิดชอบต่างๆเป็นการควบคุมสังคม โดยยึดหลักกฎหมายเป็นสำคัญ ซึ่งการใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกๆ องค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพของประชาชน รัฐจะทำการใดๆอันเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนไม่ได้ เว้นแต่มีกฎหมายบัญญัติว่าให้กระทำเช่นนั้นได้แต่ก็ต้องละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้น้อยที่สุด

ดังนั้นการบังคับใช้กฎหมาย มาตรการต่างๆที่จะควบคุมสังคม รัฐต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนประกอบด้วยเพื่อไม่ให้เป็นการละเมิดสิทธิ เสรีภาพของประชากรตลอดจนคำถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ไม่มีการเลือกปฏิบัติ โดยหลักการดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการยุติธรรม เป็นภารกิจของรัฐในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนโดยส่วนรวมและบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายหรือตัวจำเลย มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ในการชี้ขาดข้อเท็จจริงในเรื่องที่ได้มีการกล่าวหาว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และหากมีการชี้ขาดว่าได้กระทำความผิดก็จะนำตัวผู้นั้น ไปลงโทษ ซึ่งในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงในคดีอาญา บุคคลผู้ที่ถูกกล่าวหา

²³ ชาติ ชัยเดชสุริยะ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 27*, น.17.

จะต้องได้รับการสนับสนุนไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิดตามกฎหมาย และในกรณีที่มีข้อสงสัยต้องยกประโยชน์ให้กับจำเลย ฉะนั้นแล้ว ในคดีอาญาศาลจะต้องฟังพยานหลักฐานจนปราศจากสงสัยจากเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ถึงจะมีการลงโทษได้ เมื่อวิเคราะห์ถึงผลกระทบจากการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายตามขั้นตอนการดำเนินงานของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545ประเด็นที่มีผลกระทบอันสำคัญต่อ ตัวผู้รอการตรวจพิสูจน์มีดังต่อไปนี้

1. สิทธิและเสรีภาพของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์

สิทธิมนุษยชน (Human Right)²⁴ เป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนในโลกที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด และเป็นสากลไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ประเทศ เพศ ศิพพรณ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม สติปัญญา ความสามารถ ฐานะทางเศรษฐกิจที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี มีอิสระ เสรีภาพเสมอภาค อันมีชีวิตที่ดี มีสิทธิที่จะแสวงหาวัตถุประสงค์ต่างมาเพื่อดำรงชีพ ได้รับการยอมรับจากสังคมและการปฏิบัติจากรัฐอย่างเหมาะสม โดยความหมายของสิทธิมนุษยชน ก็คือสิทธิของความเป็นมนุษย์หรือสิทธิของความเป็นคน ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่พึงมี เป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า หากมีการล่วงละเมิดต่อสิทธิดังกล่าวย่อมจะได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยกฎหมาย²⁵ เช่นสิทธิในชีวิตร่างกายและความมั่นคงปลอดภัย สิทธิในการถือครองทรัพย์สิน ตลอดจนสิทธิในการเคลื่อนไหวและในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย นอกจากนี้สิทธิมนุษยชนยังหมายถึง สิทธิที่พึงมีเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพ คุณภาพชีวิต เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เช่น สิทธิในการเลือกนับถือศาสนา สิทธิในการเลือกที่จะประกอบอาชีพ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น ตลอดจนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในทางการเมืองเป็น ซึ่งจะเห็นได้ว่าสิทธิมนุษยชนประกอบไปด้วยสิทธิต่างๆ ครอบคลุมวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย จากความหมายของสิทธิมนุษยชนดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า สิทธิมนุษยชนมีลักษณะดังต่อไปนี้

“สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิตามธรรมชาติ” กล่าวคือ สิทธินี้เกิดขึ้นพร้อมกับความเป็นมนุษย์ โดยพื้นฐานแล้วมิใช่กฎหมายแต่ได้ถูกกำหนดให้มีความชัดเจนขึ้นในภายหลัง เช่น ในเรื่องของการความเท่าเทียมกันในเรื่องเพศและในการประกอบอาชีพ ถือเป็นสิทธิมนุษยชนซึ่งได้มีการออกกฎหมายต่างๆเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิดังกล่าว

²⁴ อุดม รัฐอมฤต, นพนิธิ สุริยะและบรรเจิด สิงคะเนติ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 52*, น.40.

²⁵ ชาติ ชัยเดชสุริยะ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 27*, น.37.

“สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ไร้พรมแดน” กล่าวคือ สิทธินี้เป็นสิทธิที่ปราศจากขอบเขต เช่นสิทธิในชีวิต สิทธิในการเลือกนับถือศาสนา ซึ่งถือว่ามนุษย์ทุกคนในโลกเป็นผู้มีสิทธินี้อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีข้อยกเว้น

“สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคน” กล่าวคือ สิทธินี้ถือเป็นของทุกๆคน เช่นทุกคนที่เกิดมาจะมีสิทธิในชีวิต ร่างกายโดยเท่าเทียมกันในประการที่จะปราศจากการถูกทำร้ายหรือถูกละเมิดโดยบุคคลอื่น ที่สำคัญปราศจากการถูกละเมิดจากการใช้อำนาจของรัฐ

“สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่เป็นนิรันดร์” กล่าวคือ สิทธินี้สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีอยู่จริง และนำไปใช้ได้จริงในทุกยุคทุกสมัย

“สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิเฉพาะตัวของมนุษย์” ซึ่งสิทธินี้ไม่สามารถที่จะจำหน่ายจ่ายโอนให้กับบุคคลอื่นใดได้ ไม่ว่าโดยทางใดๆ

“สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ปราศจากสภาพบังคับ” คือสิทธินี้ตามพื้นฐานแล้วไม่มีสภาพบังคับ การที่จะทำให้มีสภาพบังคับเช่นเดียวกับสิทธิตามกฎหมายได้ก็ด้วยการนำสิทธิเหล่านั้นไปบัญญัติไว้ในกฎหมาย เช่น ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของสหประชาชาติหากประสงค์ที่จะให้มีความผูกพันหรือมีสภาพบังคับตามกฎหมายภายใน ก็ต้องนำไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายในของแต่ละประเทศ เป็นต้น

สรุปได้ว่าหลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนที่สำคัญมี 6 ประการ ดังนี้

(1) ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) เป็นสิทธิติดตัวทุกคนตามธรรมชาติตั้งแต่เกิด (National Right)

(2) คนทุกคนมีความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ (Equality and nondiscrimination)

(3) สิทธิมนุษยชนเป็นของคนทุกคน โดยไม่เลือกเชื้อชาติ ศาสนา เพศ อายุ อาชีพ สถานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม สุขภาพและความคิดเห็นด้านต่างๆ (Universality)

(4) สิทธิมนุษยชนเป็นองค์รวมแยกเป็นส่วนต่างๆไม่ได้และพึ่งพิงกัน (Indivisibility and Interdependently)

(5) การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธินี้ (Participation and Inclusion) กล่าวคือ ประชาชนแต่ละคนหรือกลุ่มประชาชนย่อมมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการเข้าถึงและได้รับประโยชน์จากสิทธิพลเมือง และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

(6) ตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม (Accountability and the Rule of law)

ดังนั้น สิทธิเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนตามธรรมชาติที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ซึ่งไม่มีใครล่วงละเมิดได้ ทุกคนมีสิทธิมีชีวิตที่จะอยู่รอด อยู่อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ถึงแม้ว่ากฎหมายยังไม่รับรองแต่สิทธิก็ยังมีอยู่ โดยสิทธินั้นจะประกอบไปด้วยเสรีภาพ (Freedom) ซึ่งก็คือการที่มนุษย์สามารถทำอะไรก็ได้ภายใต้ขอบเขตของศีลธรรมอันดีงาม โดยไม่เบียดบังสังคม หรือไม่ล่วงล้ำสิทธิของบุคคลหรือส่วนรวม โดยคำว่าสิทธิและเสรีภาพจะอยู่รวมกันตามที่ปรากฏในปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติเพื่อแสดงออกทางความคิดและการปฏิบัติ เมื่อพิจารณาการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ที่เข้ารับการตรวจพิสูจน์ โดยได้ถูกควบคุมตัวไว้ เป็นการที่ทำให้สิทธิ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพของบุคคลถูกละเมิด และถูกจำกัดด้วยคำวินิจฉัยของคณะอนุกรมฟื้นฟู ซึ่งได้รับความกระทบกระเทือนแห่งสิทธิและเสรีภาพ อาจส่งผลกระทบต่อกระเทือนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อบุคคลดังกล่าว เช่น การถูกจำกัดอิสรภาพ การไม่ได้ประกอบอาชีพในการเลี้ยงดูครอบครัว การไม่ได้ดำเนินชีวิตอยู่อย่างเป็นปกติ ตามปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิ (The Universal Declaration of Human Right) ข้อ 11 และตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (International Convenat on Civil and Politiced Rights) ข้อ 14 และอนุสัญญาว่าด้วยเด็ก ข้อ 40 ได้ระบุหลักเกณฑ์ไว้ในลักษณะคล้ายคลึงกัน ได้แก่ กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 84 กฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน ข้อ 7 หลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก ข้อ 36 และกฎขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเยาวชนที่ถูกจำกัดอิสรภาพ ข้อ 17 เป็นต้น สำหรับในกฎหมายอาญาของไทยได้มีหลักเกณฑ์ว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษทางอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลานั้นบัญญัติเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้น จะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่จะทำความผิดมิได้ ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” จากการศึกษาพบว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลพึงมี อันเนื่องมาจากการต้องเข้ารับการตรวจพิสูจน์ การถูกดำเนินคดีโดยการดำเนินคดีอาญาที่ไม่เป็นไปตามหลักพื้นฐานสากลในการได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ก่อน จนกว่าจะได้มีการพิสูจน์ได้ถูกปฏิบัติตัวอย่างผู้กระทำความผิด มีการควบคุมตัวที่ถูกจำกัดการเลือกที่อยู่ การประกอบอาชีพ การเรียน เป็นต้น

2. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์

ในทางคำรของกฎหมายต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้ให้ความหมายของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ว่าหมายถึง คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะและเป็นคุณค่าที่มีความผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ ซึ่งบุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์ทุกคนได้รับคุณค่าดังกล่าว โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัย หรือคุณสมบัติอื่นๆ ของบุคคล ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นการสร้างอิสระของปัจเจกบุคคลในรัฐเสรีประชาธิปไตย ถือว่ามีคุณค่าสูงสุดที่ไม่อาจล่วงละเมิดได้ จึงจำเป็นต้องให้ความเคารพและต้องได้รับการคุ้มครองจากตนเอง ซึ่งเพื่อเห็นแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของปัจเจกบุคคล รัฐจึงจำเป็นต้องให้เกิดความมั่นคงแก่ปัจเจกบุคคลในการพัฒนาลักษณะส่วนบุคคลให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งจากแนวคิด “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ของประเทศเยอรมันจึงทำให้เกิดบรรทัดฐานให้กับนานาประเทศ รวมถึงประเทศไทยที่ให้เป็นหลักประกันในคุณค่าซึ่งปัจเจกบุคคลดังกล่าว ซึ่งมีความมุ่งหมายก็เพื่อให้ประชาชนทุกคนในรัฐมีความเป็นอิสระในการที่จะพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัวของบุคคลนั้นๆ ภายใต้ความรับผิดชอบของตนเอง โดยถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าที่ไม่สามารถล่วงละเมิดได้ การละเมิดสิทธิต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลหรือละเว้นการกระทำใดๆ ที่เป็นการละเมิดต่อสิ่งดังกล่าว รัฐมีภาระหน้าที่ที่จะดำเนินการใดๆ ในทางที่จะทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลเอื้อต่อการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์อย่างมีศักดิ์ศรี หรือเอื้อต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพจะต้องถูกบัญญัติและรับรองคุ้มครองไว้

สรุปได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) หมายถึง คุณค่าของมนุษย์ที่มีความเกี่ยวข้องหรือขึ้นอยู่กับความเป็นมนุษย์ โดยในฐานะมนุษย์ทุกคนย่อมได้รับคุณค่าความเป็นมนุษย์โดยไม่ต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัย ฐานะหรือตำแหน่ง โดยการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นได้แก่ การเหยียดหยาม ลดทอนหรือการปฏิบัติต่อคนเหมือนไม่ใช่คน เมื่อพิจารณาถึงมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นขั้นตอนเร่งด่วนของการนำผู้ถูกลงหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อเสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่าย เข้าสู่สถานที่เพื่อควบคุมและตรวจพิสูจน์ในเรือนจำ ผู้ต้องหาที่ถูกส่งตัวเข้าสถานควบคุมและตรวจพิสูจน์จะเป็นผู้ที่ถูกเชื่อว่าติดยาเสพติดหรือเสพยาเสพติด และจะเป็นผู้ครอบครองยาเสพติดเพียงเล็กน้อย หรืออาจเป็นผู้บริสุทธิ์แต่ผลการทดสอบเบื้องต้นจึงทำให้ถูกเข้ามาควบคุมในเรือนจำ

เมื่อนำมาวิเคราะห์ในประเด็นของการปฏิบัติต่อผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ ในสถานที่ควบคุมเพื่อตรวจพิสูจน์ในเรือนจำ ก็พบว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์จำนวนมาก ซึ่งไม่มีประวัติการเป็นผู้เสพยาหรือติดยาให้โทษและตกเป็นผู้ต้องหาตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 จะต้องถูกส่งตัวเข้าสู่เรือนจำ ต้องอยู่ร่วมกับผู้ต้องหาส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้เสพยา และได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกันทั้งหมด ซึ่งผู้เขียนมองว่าไม่สมควรที่จะต้องเข้ามาสู่เรือนจำเพราะเป็นสร้างตราบาปแก่ตนเองและญาติพี่น้อง ว่าเป็นคนที่ผ่านคุกตารางมาแล้ว และจากสภาพของสถานที่ และความแออัดของจำนวนผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ที่มีเพิ่มมากขึ้น ก็จะเกิดปัญหาของการถูกล่วงละเมิดสิทธิต่างๆ เช่น ความเป็นอยู่ที่มีลักษณะลำบาก ขาดแคลนปัจจัยสี่ ปัญหาของการเอารัดเอาเปรียบ ทะเลาะวิวาท และต้องทนทุกข์ทรมานในสถานที่คับแคบ ทำลายสภาพร่างกายจิตใจ และไร้ซึ่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ทั้งๆที่ผู้เสพยาเสพติด โดยหลักสากลทางอาชญวิทยาถือว่าเป็นผู้ป่วยที่จะได้รับการบำบัดฟื้นฟู สภาพจิตใจ ร่างกาย และยิ่งถ้าไม่ใช่ผู้เสพด้วยแล้ว การนำตัวเข้ารับการตรวจพิสูจน์ในสถานที่ควบคุมตัว เพื่อรอการตรวจพิสูจน์ในเรือนจำ กลับยิ่งทำลายศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เป็นการถูกระงับที่ไม่สมควร ทั้งยังสร้างตราบาป และอาจถูกถ่ายทอดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอีกด้วย ซึ่งผู้ที่รอการตรวจพิสูจน์จะถูกควบคุมตัวไว้ในส่วนเดียวกับเรือนจำหรือราชทัณฑ์ต่างๆ กล่าวได้ว่าถูกคุมขังเช่นเดียวกับนักโทษ เท่ากับว่าเราได้ถือว่าผู้นั้นได้กระทำความผิด ทั้งๆที่การตรวจพิสูจน์เบื้องต้นของเจ้าพนักงานนั้นยังไม่อาจถือได้ว่าเป็นพยานหลักฐานที่เชื่อได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ แต่การตรวจพิสูจน์เบื้องต้นของปัสสาวะที่เป็นผลบวกก็อาจจะเกิดจากสาเหตุอื่นๆ ได้ ทั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจพิสูจน์เบื้องต้นมีประสิทธิภาพเพียงพอหรือไม่ที่สามารถยืนยันได้แน่ว่าบุคคลนั้นกระทำความผิด เพราะจากการศึกษาพบว่าเครื่องมือที่ใช้ทดสอบผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์เบื้องต้นนั้นสามารถให้ผลบวกได้ หากปัสสาวะของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์มีสารที่มีลักษณะคล้ายกับสารยาเสพติด อันเกิดจากการกินยาแก้ไอ การกินลาดความอ่อนเป็นต้น จึงทำให้ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์จากกระบวนการตามขั้นตอนดังกล่าว มีความไม่สอดคล้องกับการดำเนินคดีอาญา การปฏิบัติต่อผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ก็เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพไม่ว่าจะเป็นการตรวจปัสสาวะ ทั้งยังการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ ไม่มีการถ่วงดุลอำนาจ ทำให้ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์บางรายอาจถูกกักขังแกล้งจึงต้องเข้าสู่กระบวนการ ถูกตราหน้าจากสังคมว่าเป็นผู้ติดยาเสพติด อันส่งผลต่อไปในอนาคต

4.9 วิเคราะห์การควบคุมตัวระหว่างรอการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ.2545 มีลักษณะพิเศษ คือ เมื่อพิจารณาถึงขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการจะมีการตรวจพิสูจน์โดยเมื่อพบผู้ต้องสงสัยก็จะทำการตรวจเบื้องต้น เมื่อผลการตรวจเบื้องต้นปีศาจจะเป็นผลบวกหรือปีศาจจะมีผลเป็นบวกจะมีการจับกุม เพื่อนำเข้าสถานควบคุมเพื่อรอการตรวจพิสูจน์ โดยไม่ต้องมีหมายจับจากศาล เมื่อเข้าสู่คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแล้วจะไม่มีมีการพิจารณาว่าบุคคลมีการกระทำความผิดหรือไม่ กรณีการจับข้อหาเสพติดไม่ต้องอาศัยหมายจับของศาลเพราะหลักการของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพ.ศ.2545 ไม่เหมือนกับหลักการพิจารณาคดีตามปกติที่จะต้องมีความหมายศาลในการขอจับกุม หรือจับกุมในกรณีพิเศษตามประมวลกฎหมายอาญา ในกรณีจับโดยไม่มีหมายศาล เช่น ความผิดซึ่งหน้า แต่หลักการของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 สามารถจับได้และใช้เวลาในการตรวจพิสูจน์ 15 วัน หรือขยายได้อีกไม่เกิน 30 วัน ซึ่งผู้ถูกจับที่ต้องควบคุมตัวเพื่อการตรวจพิสูจน์จะถูกควบคุมตัวได้ 45 วัน โดยผู้ถูกจับกุมจะไม่มีสิทธิที่จะสู้ว่าตนไม่ได้กระทำความผิด

4.9.1 การจับกุม

ประเทศสหรัฐอเมริกาจะใช้ศาลยาเสพติดเป็นผู้พิจารณา แต่ก็มีหลักการที่คล้ายคลึงกัน โดยพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 แบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 แบบคือ

(1) ถ้าเป็นผู้มียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายด้วยแล้ว ก็จะดำเนินคดีฐานมียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ตามวิธีการปกติในการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิด

(2) หากมียาเสพติดไว้ในครอบครองและจำหน่ายไม่มากทั้งยังเป็นผู้เสพติดด้วยก็จะนำเข้าสู่การบำบัดรักษาฟื้นฟู ตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

4.9.2 การคุมขัง

การคุมขังเป็นลักษณะพิเศษประการต่อมา ซึ่งสามารถคุมขังได้โดยไม่มีหมายศาลคุมขังและถ้าหลบหนีไปก็ถือว่าหนีสถานที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญาสามารถติดตามจับกุมได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ ซึ่งตามหลักของกฎหมายได้กล่าวว่า การจับกุมคุมขังบุคคลใดก็ตาม จะกระทำไม่ได้เว้นแต่จะมีหมายจับจากศาล แต่ในการคุมขังตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ไม่ต้องมีหมายศาล ซึ่งเมื่อไม่มีหมายศาล ศาลก็ไม่สามารถสั่งปล่อยได้เนื่องจากศาลไม่มีอำนาจสั่งปล่อย ไม่มีอำนาจพิจารณาในการประกันตัว ผู้ที่มีอำนาจในการพิจารณาประกัน คือ คณะอนุกรรมการ แม้แต่หลักการ

ที่ว่าถ้ามีการควบคุมโดยมิชอบด้วยกฎหมายแล้ว สามารถจะขอให้ศาลสั่งปล่อยได้แต่สำหรับในกระบวนการนี้ถือว่าเป็นการขังโดยชอบด้วยกฎหมาย

การกำหนดพื้นที่ในเรือนจำเป็นสถานที่ควบคุมตัวเพื่อรอการตรวจพิสูจน์ก็เนื่องจากการให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้กำหนดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ซึ่งพบว่าการดำเนินงานของสถานที่ควบคุมตัวเพื่อรอการตรวจพิสูจน์ในเรือนจำ ตามประกาศของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งได้อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 มาตรา 18 และลักษณะการใช้อำนาจบริหารฝ่ายเดียว โดยไม่ได้คำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหาในการพิจารณาได้ส่วน โดยผู้ต้องหาไม่มีสิทธิพบทนายความ ไม่มีสิทธิที่จะต่อสู้คดี และจะรับหรือปฏิเสธไม่ได้ กระบวนการนี้จะไม่มีการพิจารณา คือ พิจารณาว่าเป็นผู้เสพหรือผู้ติดยาหรือไม่ ถ้าพิสูจน์ได้ว่าติดยา กระบวนการก็เกิดขึ้นทันที ซึ่งเมื่อเทียบกับในสหรัฐอเมริกาจะให้ศาลยาเสพติดเป็นผู้มีอำนาจ

4.9.3 การตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายเบื้องต้น

ในประเทศสหรัฐอเมริกาในการดำเนินคดีฐานเสพยาเสพติดนั้นของสหรัฐอเมริกาก็จะมีการได้รับความยินยอมจากผู้นั้นและความร่วมมือจากญาติพี่น้อง คนในครอบครัวที่จะนำตัวบุคคลเข้ารับการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยการบำบัดนั้นจะต้องได้รับความยินยอมจากตัวผู้เสพเอง ซึ่งจะทำให้การทดสอบโดยองค์การของแพทย์หากพบก็จะมี การนำตัวเข้าบำบัดและ ไม่มีความผิดฐานเป็นผู้เสพยาเสพติดทั้งสถานที่ในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดจะเป็นสถานพยาบาล หากไม่พบก็จะถูกปล่อยตัวทันที สำหรับประเทศเยอรมนีในการดำเนินคดียาเสพติดฐานเสพยานั้นจะมีเฉพาะในคดีของกัญชา ในประเทศเยอรมันการมีกัญชาต่ำกว่า 10 กรัมไว้ในครอบครองไม่ต้องถูกดำเนินคดี ซึ่งโทษหนักที่สุดสำหรับการค้ายาเสพติดคือจำคุก 1-15 ปี ในคดียาเสพติดไม่มีโทษจำคุกตลอดชีวิตและไม่มีโทษประหารชีวิต ในการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดของเยอรมันจะเป็นการควบคุมตัวของเจ้าพนักงานตำรวจมายังโรงพยาบาล โดยทำการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดทันที หากพบว่ามีปัสสาวะเป็นสีม่วงซึ่งเป็นการพบสารเสพติดในร่างกาย เจ้าพนักงานตำรวจจะปล่อยตัวให้ผู้นั้นกลับไปยังบ้าน โดยจะมีใบนัดหรือมีการออกหมายเรียกให้มาตรวจสารเสพติดอีกครั้งเนื่องจากประเทศเยอรมันเห็นว่า ตรวจจับที่ผู้ต้องหา ยังไม่ได้รับการตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิดให้ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้บริสุทธิ์จะปฏิบัติต่อเขาเยี่ยงผู้กระทำความผิดไม่ได้ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา แต่ถ้าหากยินยอมที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูก็สามารถเข้าตามแผนการฟื้นฟูได้ โดยจะไม่มีการควบคุมตัวไว้เพื่อรอการตรวจพิสูจน์และถ้าหากตรวจไม่พบก็จะมี การปล่อยตัวทันที ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามี ความแตกต่างกับการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดและการควบคุมตัวเพื่อรอผลการตรวจพิสูจน์เบื้องต้นเพื่อเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูแก่ผู้ใช้ผู้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดในประเทศไทย

4.10 วิเคราะห์การควบคุมตัวระหว่างรอการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เปรียบเทียบกับร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด

ตามร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดในการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายจะมีศูนย์คัดกรองเป็นผู้ตรวจหาสารเสพติดในร่างกาย โดยพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจจะนำตัวผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้เสพยาหรือผู้ติดยาเสพติดตามร่างประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรวจพิสูจน์ ซึ่งผู้ตรวจพิสูจน์ในการคัดกรองนั้นเป็นเจ้าพนักงานจากสาธารณสุขผู้ที่ชำนาญและมีความเชี่ยวชาญมากกว่า ในการควบคุมตัวผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์จะควบคุมตัวในการตรวจพิสูจน์ในสถานพยาบาลเป็นซึ่งระยะเวลาของเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ควบคุมตัวผู้เข้ารับการพิสูจน์จะควบคุมภายใน 48 ชั่วโมงมายังศาลเพื่อให้ศาลสั่งในการการตรวจพิสูจน์ เมื่อศาลสั่งให้มีการตรวจพิสูจน์จะส่งมายังสถานการตรวจพิสูจน์ในทันที แต่ถ้าเป็นบุคคลที่มี อายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวมาส่งศาลภายใน 24 ชั่วโมง เพื่อให้ศาลพิจารณาในการส่งตัวเข้ารับการตรวจพิสูจน์ โดยจะมีการคำนึงถึงลักษณะต่างๆของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ สามารถปล่อยตัวชั่วคราวได้ หากไม่มีความจำเป็นที่ต้องควบคุมผู้นั้น ไว้ในการควบคุมตัวเพื่อการตรวจพิสูจน์ แต่เมื่อพิจารณากับการตรวจพิสูจน์ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 การตรวจพิสูจน์เบื้องต้นเป็นของเจ้าพนักงานสอบสวน เครื่องทดสอบเบื้องต้นอาจไม่มีประสิทธิภาพสามารถได้ผลบวกลวง จึงไม่สามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้จึงมีการควบคุมตัวไว้โดยระหว่างที่นำตัวส่งศาล พนักงานสอบสวนอาจส่งให้ศาลพิจารณาภายใน 24 หรือ 48 ชั่วโมง ทั้งยังต้องถูกควบคุมตัวเพื่อตรวจพิสูจน์ในสถานควบคุมตัว ซึ่งอาจเป็นเรือนจำ ทัณฑสถาน หรือสถานพินิจแล้วแต่กรณี อันต้องถูกปฏิบัติเช่นเดียวกับนักโทษ ถ้าเปรียบเทียบกันแล้วเห็นได้ว่าร่างประมวลยาเสพติดมีระยะเวลาที่เร็วกว่าและอยู่ภายใต้การดูแลของสาธารณสุข

ในการดำเนินงานการตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดในร่างกายตามร่างประมวลกฎหมายยาเสพติดเน้นไปที่สาธารณสุขเป็นผู้ตรวจทดสอบเพื่อป้องกันความผิดพลาดและเพื่อ ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากเกินไปและเป็นไปตามเจตนามรณที่ที่ต้องการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่แท้จริง ทั้งยังป้องกันการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่กระทำหน้าที่ไปอย่างทุจริต